

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра русского языка

МАГЕРОВА Александра Александровна

**СЕМАНТИЗАЦИЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ
В РУССКИХ ГРАММАТИКАХ XVIII–XIX ВЕКОВ
(НА ПРИМЕРЕ ТЕРМИНОВ ФОНЕТИКИ,
ГРАФИКИ И ОРФОГРАФИИ)**

Аннотация магистерской диссертации

Научный руководитель
О. В. Зуева
кандидат филологических наук,
доцент

Минск, 2025

РЕФЕРАТ

Объём работы – 76 страниц (в том числе таблицы – 2 страницы), 4 таблицы, 48 источников, 1 приложение.

Ключевые слова: РУССКИЙ ЯЗЫК, ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ТЕРМИН, СЕМАНТИЗАЦИЯ, ФОНЕТИКА, ГРАФИКА, ОРФОГРАФИЯ, XVIII ВЕК, XIX ВЕК, НАУЧНЫЙ СТИЛЬ, ИСТОРИЯ ЯЗЫКОЗНАНИЯ.

Объект исследования – семантизация терминов фонетики, графики и орфографии в русских лингвистических трудах XVIII–XIX вв.

Предмет исследования – общее и различное в подходах к семантизации лингвистических терминов, реализованных в грамматиках В. К. Адодурова, М. В. Ломоносова, Н. Г. Курганова, А. А. Барсова, Академической грамматике 1802 г., Н. И. Греча, А. Х. Востокова.

Цель исследования – выявить и описать в сравнительно-сопоставительном аспекте способы семантизации терминов фонетики, графики и орфографии в русских грамматических трудах XVIII–XIX вв., определить направления эволюции научного стиля речи в указанный период.

Методология исследования: направленная выборка, аналитическое описание, классификация, контекстуальный анализ, лексический анализ, количественный метод.

Научная новизна полученных результатов: впервые проводится сопоставительный анализ способов семантизации терминов в области фонетики, графики и орфографии в русских грамматических трудах XVIII–XIX веков, что позволяет установить характерные черты и тенденции развития русского научного стиля речи, реализующегося в границах лингвистического дискурса, на выбранном историческом этапе.

Результаты исследования: выявлены и классифицированы способы семантизации лингвистических терминов в грамматиках XVIII–XIX вв., включающие аналитический (описательно-логический), релятивный, контекстуальный, синтаксический, остенсивный и операциональный типы определений. Установлены закономерности и предпочтения в выборе способов семантизации у разных авторов; выявлены черты преемственности и расхождений между подходами к толкованию терминов в XVIII и XIX вв.

Область применения: результаты исследования могут быть использованы при изучении дисциплин «История русского литературного языка», «История русского языкознания», «История лингвистических учений», «Стилистика и культура речи», а также в спецкурсах по терминоведению на филологических факультетах вузов Республики Беларусь.

РЭФЕРАТ

Аб'ём работы – 76 старонак (у тым ліку табліцы – 2 старонкі), 4 табліцы, 48 крыніц, 1 дадатак.

Ключавыя словы: РУСКАЯ МОВА, ЛІНГВІСТЫЧНЫ ТЭРМІН, СЕАНТЫЗАЦЫЯ, ГРАМАТЫКА, ФАНЕТЫКА, ГРАФІКА, АРФАГРАФІЯ, XVIII СТАГОДДЗЕ, XIX СТАГОДДЗЕ, НАВУКОВЫ СТЫЛЬ, ГІСТОРЫЯ МОВАЗНАЎСТВА.

Аб'ект даследавання – семантызацыя тэрмінаў фанетыкі, графікі і арфаграфіі ў рускіх лінгвістычных працах XVIII–XIX стст.

Прадмет даследавання – агульнае і рознае ў падыходах да семантызацыі лінгвістычных тэрмінаў, рэалізаваных у граматыках В. К. Ададурава, М. В. Ламаносава, М. Г. Курганова, А. А. Барсава, Акадэмічнай граматыцы 1802 г., М. І. Грэча, А. Х. Вастокава.

Мэта даследавання – выявіць і апісаць у параўнальна-супастаўляльным аспекце спосабы семантызацыі тэрмінаў фанетыкі, графікі і арфаграфіі ў рускіх граматычных працах XVIII–XIX стст., вызначыць напрамкі эвалюцыі навуковага стылю маўлення ў названы перыяд.

Метадалогія даследавання: накіраваная выбарка моўнага матэрыялу, аналітычнае апісанне, класіфікацыя, метада кантэкстуальнага аналізу, лексічны аналіз, колькасны аналіз.

Навуковая навізна атрыманых вынікаў: упершыню праводзіцца супастаўляльны аналіз спосабаў семантызацыі тэрмінаў у галіне фанетыкі, графікі і арфаграфіі ў рускіх граматычных працах XVIII–XIX стагоддзяў, што дазваляе ўстанавіць характэрныя рысы і тэндэнцыі развіцця рускага навуковага стылю маўлення, які рэалізуецца ў межах лінгвістычнага дыскурсу, на абраным гістарычным этапе.

Вынікі даследавання: выяўлены і класіфікаваны спосабы семантызацыі лінгвістычных тэрмінаў у граматыках XVIII–XIX стст., у тым ліку аналітычны (апісальна-лагічны), рэлятывны, кантэкстуальны, сінтаксічны, астэнсіўны і аперацыйны тыпы азначэнняў. Устаноўлены заканамернасці і перавагі ў выбары спосабаў семантызацыі ў розных аўтараў; выяўлены рысы пераемнасці і разыходжанняў паміж падыходамі да тлумачэння тэрмінаў у XVIII і XIX стст.

Галіна прымянення: атрыманыя вынікі могуць выкарыстоўвацца ў выкладанні дысцыплін «Гісторыя рускай літаратурнай мовы», «Гісторыя рускага мовазнаўства», «Гісторыя лінгвістычных вучэнняў», «Стылістыка і культура маўлення», спецкурсаў па тэрміназнаўстве на філалагічных факультэтах ВНУ Рэспублікі Беларусь.

ABSTRACT

The volume of work is 76 pages (including tables – 2 pages), 4 tables, 48 sources, 1 appendix.

Keywords: RUSSIAN LANGUAGE, LINGUISTIC TERM, SEMANTIZATION, PHONETICS, GRAPHICS, SPELLING, 18TH CENTURY, 19TH CENTURY, SCIENTIFIC STYLE, HISTORY OF LINGUISTICS.

The object of the study is semantization of terms of phonetics, graphics and spelling in Russian linguistic works of the 18th–19th centuries.

The subject of the study is common and different approaches to the semantization of linguistic terms implemented in the grammars of V. Adodurov, M. Lomonosov, N. Kurganov, A. Barsov, Academic Grammar of 1802, N. Grech, A. Vostokov.

The purpose of the study is to identify and describe in a comparative-contrastive aspect the methods of semantization of terms of phonetics, graphics and spelling in Russian grammatical works of the 18th–19th centuries, to determine the directions of evolution of the scientific style of speech in the specified period.

Research methodology: directional sampling, analytical description, classification, contextual analysis, lexical analysis, quantitative methods.

The scientific novelty of the results obtained: for the first time, a comparative analysis of the methods of semantization of terms in the field of phonetics, graphics and spelling in Russian grammatical works of the 18th–19th centuries is carried out, which makes it possible to establish the characteristic features and trends in the development of the Russian scientific style of speech, realized within the boundaries of linguistic discourse, at the selected historical stage.

The results of the study: the methods of semantization of linguistic terms in grammars of the 18th–19th centuries were identified and classified, including analytical (descriptive-logical), relative, contextual, syntactic, ostensive and operational types of definitions. The patterns and preferences in the choice of semantization methods among different authors were established; the features of continuity and divergence between approaches to the interpretation of terms in the 18th and 19th centuries were revealed.

The results obtained can be used in the teaching of the disciplines «History of the Russian literary language», «History of Russian Linguistics», «History of linguistic studies», «Stylistics and culture of speech», special courses on terminology studies at the philological faculties of universities of the Republic of Belarus.